

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ДЕРЖАВИ І ПРАВА ім. В.М. КОРЕЦЬКОГО**

КОЛОДЮК Андрій Вікторович

УДК 32.019.5

**ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО:
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
В УКРАЇНІ**

Спеціальність 23.00.03. – політична культура та ідеологія

АВТОРЕФЕРАТ

**дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук**

Київ – 2005

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі організації масової інформаційної діяльності Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Науковий керівник –

доктор філологічних наук, професор
ІВАНОВ Валерій Феліксович,
завідувач кафедри організації масової інформаційної діяльності Інституту журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Офіційні опоненти:

доктор політичних наук, професор
БЕБИК Валерій Михайлович,
Міжрегіональна академія управління персоналом,
віце-президент з наукової та методичної роботи;

кандидат історичних наук, професор
БЛЮУС Василь Стефанович,
Київський національний економічний університет,
професор кафедри політології і соціології.

Провідна установа –

Національний педагогічний університет ім. М.П.
Драгоманова, кафедра політичних наук.

Захист відбудеться 4 березня 2005 року о 15 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.236.01 по захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора (кандидата) політичних наук в Інституті держави і права ім. В.М. Корецького НАН України за адресою: 01001, м. Київ, вул. Трьохсвятительська, 4.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України.

Автореферат розісланий 3 лютого 2005 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради,
кандидат політичних наук

М.Д. Ходаківський

Актуальність теми дослідження обумовлена нагальною потребою формування, визначення та побудови суспільства нового типу, яке у країнах світу протягом останніх десятиліть все частіше характеризується як інформаційне суспільство. Перехід від індустріального до інформаційного устрою у світі відбувається нерівномірно, що обумовлюється як національною специфікою, так і станом розвитку світового співтовариства. Існують різноманітні підходи до розвитку інформаційного суспільства, які відрізняються навіть у розвинутих демократичних країнах світу. Теоретичне обґрунтування такого розвитку значно відстає від практичних потреб, що розвиваються у світі досить швидкими темпами. Доцільно розглянути такий розвиток із теоретичного боку для того, щоб Україна усвідомила свою роль та місце в нових умовах і змогла, вибудовуючи стратегію власного розвитку, підійти до системного усвідомлення ідеології цих процесів.

На глобальному рівні існує ціла низка найбільш актуальних питань, які людство покликане вирішити у найближчий час, зокрема, визначених “Декларацією Цілей Тисячоліття ООН 1990–2015 рр.” Використання можливостей сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в сучасних умовах розглядається не як розвиток окремого високотехнологічного сектору економіки, а в якості ефективного інструменту та механізму задля подолання проблем у багатьох сферах життєдіяльності суспільства, сталого розвитку як окремої країни, так і будь-якої особистості. У грудні 2003 року питання побудови глобального інформаційного суспільства вперше в історії людства було піднято на вищому міждержавному рівні у рамках проведення I стадії Всесвітнього Самміту з питань Інформаційного Суспільства (далі – ВСІС). На цьому міжнародному форумі лідери 161 держави світу підписали два стратегічних документи “Декларацію принципів” та “План дій” (далі – Документи ВСІС), котрі визначають напрямки подальшого розвитку інформаційного суспільства на всіх рівнях. Це обумовлено ще й тими обставинами, що сьогодні найважливішою постає глобальна проблема “цифрового розподілу”, яка стала фактично головною причиною виникнення нових соціально-політичних розмежувань, поділу держав світу та громадян на “інформаційно багатих” та “інформаційно бідних”, що значною мірою визначає міжнародний імідж, соціально-економічний розвиток, розвиток демократичних процесів та громадянського суспільства, інвестиційну привабливість, показники конкурентоздатності тощо.

Документи ВСІС визначають необхідність розробки та реалізації національних стратегій розвитку інформаційного суспільства у всіх країнах світу до 2005 року, коли в рамках проведення II стадії ВСІС відбудеться міжнародна оцінка реальних результатів переходу кожної країни від індустріального до інформаційного устрою. Це означає, що країни світу, усвідомивши необхідність нових підходів до власного розвитку, зрозуміли переваги інформаційного суспільства і намагаються разом відповісти на його виклики. Не маючи достатнього теоретичного підґрунтя щодо розвитку нового типу суспільства, і фактично вже близько десяти років перебуваючи у ньому, людство зробило успішну спробу разом вирішити питання стратегії розвитку світу в цілому та кожної країни зокрема, проаналізувавши та систематизувавши питання, що виникають у різних країнах світу, поділивши проблеми на відповідні рівні та способи їх вирішення, і намагаючись віднайти шляхи подолання викликів суспільства нового часу. А відтак недостатнім є лише проголошення та закріплення положень на вищому державному рівні щодо розвитку високих технологій, інформатизації суспільних процесів та операцій, комп’ютеризації робочих місць чи процесу навчання, надання громадянам універсального доступу до інформаційних, наукових та освітніх ресурсів. Сьогодні настав час для практичних дій – наукового обґрунтування суспільних процесів, які відбуваються у світі, їх уніфікації та подальших кроків щодо усвідомлення наслідків тих або інших дій. Нині практично кожна країна світу постала перед серйозним викликом здійснення інноваційних реформ шляхом використання інформаційно-комунікаційних технологій, сучасних знань та інформації як найважливішого ресурсу життєдіяльності суспільства XXI століття у політичній, економічній та соціальній сферах.

Актуальність даного дослідження підтверджує підвищена увага до проблематики інформаційного суспільства зарубіжних та вітчизняних вчених. Загальнометодологічне та теоретичне значення щодо розуміння автором досліджуваної проблеми справили праці таких зарубіжних авторів як: С. Алстром, Д. Белл, З. Бжезінський, К. Боулдінг, К. Бьорд, Н. Вінер, Б. Гейтс, Д. Гелд, Е. Гелнер, К. Гірц, П. Друкер, Р. Йенсен, М. Кастельс, Е. Лемберг, Дж. Ліхтгайм, Г. Маклюен, Р. Макрідіс, А. Пшеворський, Д. Рісмен, М. Роуз, Т. Стоуньєр, Е. Тоффлер, М. Фріден, Ф. Фукуяма та ін. Серед вітчизняних авторів (переважно українських та російських), які дослідили окремі аспекти функціонування інформаційного суспільства і вплинули на характер даного дослідження, варто відзначити таких авторів як: Р. Абдєєв, С. Андрєєв, І. Арістова, В. Бебик, Л. Березовець, В. Білоус, А. Гальчинський, О. Голобуцький, В. Горбатенко, Г. Грачов, А. Данілін, О. Дубас, Т. Єршова, Я. Жаліло, О. Зернецька, В. Іноземцев, С. Кашавцева, І. Коліушко, В. Коляденко, О. Литвиненко, Є. Макаренко, Я. Підпригорщук, А. Ракітов, О. Соснін, Л. Чупрій та ін. Аналіз праць зазначених авторів дозволив дисертантові віднайти малодосліджені або й зовсім не досліджені аспекти проблеми інформаційного суспільства.

На глибоке переконання автора дисертаційного дослідження, реальний процес побудови інформаційного суспільства на національному рівні можливий на основі формування та впровадження метаідеології інформаціоналізму. Поняття метаідеології передбачає холистичний підхід до традиційних політичних ідеологій та дозволяє розглядати їх функціонування і прояви в інформаційному суспільстві як комплементарні системи політичних цінностей, орієнтацій, ідей, інновацій та різнобічних пріоритетів. На перспективність такого підходу вказують світові соціально-політичні моделі розвитку інформаційного суспільства, як і, власне, практична реалізація концепції інформаційного суспільства у західних демократіях. На цій основі автор обґрунтовує можливість побудови інформаційного суспільства, розглядаючи проблематику стратегічного та інституційного забезпечення даного процесу, а також враховуючи сучасний потенціал, пріоритети та перспективи подальшого розвитку України.

Зв’язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Представлене дисертаційне дослідження є

складовою комплексних аналітичних досліджень, які автор проводив протягом 2002–2004 років. Зазначені дослідження були представлені й обговорені під час проведення міжнародних, всеукраїнських та міських конференцій, семінарів, круглих столів. Дослідницька діяльність проводилася автором також разом із експертами Фонду “Інформаційне Суспільство України” та Громадською робочою групою “Електронна Україна” щодо розробки та реалізації проекту “Національної Стратегії Розвитку Інформаційного Суспільства України”, яка здійснювалася у відповідності з Декларацією принципів ВСІС, а також “Планом заходів з підготовки до участі України у Всесвітньому самміті з питань інформаційного суспільства (другий етап, Туніс, 2005 рік).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційної роботи полягає в обґрунтуванні соціальної та політичної пріоритетності трансформації сучасного суспільства з індустріального до інформаційного устрою на основі визначення та обґрунтування інформаціоналізму як метаідеології розвитку інформаційного суспільства. Перспективність такого підходу доводить міжнародна практика розвитку концепцій інформаційного суспільства протягом останнього десятиліття, а також важливість його розвитку в Україні. Обраний автором напрямок дослідження загалом відповідає принципам демократії, формуванню громадянського суспільства, правової держави, відкритості влади, покращенню міжнародного іміджу України та подоланню низки негативних суспільних явищ, серед яких: корупція, бюрократія, бідність та інше. Для реалізації поставленої мети необхідно розв’язати такі завдання:

- розкрити сутність інформаційного суспільства як сучасного стану життєдіяльності світового співтовариства;
- розглянути інформацію, знання та інформаційно-комунікаційні технології в якості основних ресурсів XXI століття;
- обґрунтувати соціально-політичні засади формування інформаційної свідомості та особливостей трансформаційного процесу від індустріального до інформаційного устрою;
- проаналізувати інформаціоналізм як метаідеологію розвитку інформаційного суспільства;
- проаналізувати світові індекси та моделі інформаційного суспільства, розкрити особливості його розвитку в західних демократіях;
- визначити передумови та перспективи розвитку інформаційного суспільства в Україні;
- провести аналіз стратегічного та інституційного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Об’єктом дисертаційного дослідження є інформаційне суспільство світового співтовариства та України на нинішньому етапі розвитку.

Предметом дисертаційного дослідження є аналіз реальних механізмів, чинників, детермінант, формування інформаційного суспільства світового співтовариства та України.

Методологія та методи дослідження. При дослідженні теми дисертації витримано вимоги загальнонаукових, філософських та політологічних принципів пізнання. Наукові методи аналізу та синтезу, а також принципи класифікацій використані при розгляді теорій інформаційного суспільства. Дескриптивний метод застосовано до характеристики інформаційного суспільства у розвинутих країнах Заходу. При дослідженні політичних ідеологій використано підхід концептуального порівняльного аналізу та застосовано принципи нормативних і дескриптивних теорій політичних наук.

Наукова новизна дисертаційного дослідження полягає в доведенні необхідності практичного розвитку інформаційного суспільства в Україні на основі обґрунтування інформаціоналізму як метаідеології розвитку. Це здійснюється на засадах соціально-політичних чинників як засобу і структурного компонента трансформації українського суспільства до інформаційного суспільства шляхом використання багаторівневих показників знань та інформації в різних сферах суспільної діяльності. Такий дослідницький підхід дозволив здійснити поглиблений аналіз транзиту всього суспільства до інформаційного устрою шляхом формування інформаційної свідомості всіх соціальних суб’єктів (соціальних груп, верств, прошарків та особистості як головного соціального суб’єкта). У цьому зв’язку новизна дисертації конкретизована через систему положень і висновків, що винесені на захист:

- доведено, що інформаційне суспільство є сучасним станом розвитку, який базується на новітніх соціальних, політичних, технологічних та інформаційних передумовах (цивілізаційних здобутках);
- проаналізовано теорію і практику переходу до інформаційного суспільства у країнах Заходу та сучасної незалежної України, на основі чого побудовані моделі механізмів його розвитку: формування інформаційної свідомості; суспільного усвідомлення значення інформації, знань та інформаційно-комунікаційних технологій в якості основних ресурсів інформаційного устрою; інституційного забезпечення формування інформаційного суспільства; виокремлення політичної та соціально-економічної складових інформаційного суспільства;
- використано три найважливіші виміри ідеології як суспільного явища при здійсненні аналізу моделі метаідеології інформаціоналізму: ціннісний, епістемологічний та соціологічний; вищезазначене дозволило поглиблено розкрити та виокремити специфікацію дескриптивної, інтерпретативної, ціннісної та мобілізуючої функцій праксеологічної ідеології;
- зроблено висновок про те, що в інформаційному суспільстві модель метаідеології інформаціоналізму визначає та упорядковує (у суспільному контексті загалом) кожен конкретну конфігурацію політичних концептів, в основному взаємодіючи та впливаючи на ключові концепти тієї чи іншої системи цінностей;
- обґрунтовано практичну необхідність створення належного інституційного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні, що відбуватиметься у два етапи;
- доведено, що лише належне стратегічно-інституційне забезпечення формування інформаційного суспільства дозволить виявити реальні можливості України як країни інформаційного статусу, європейської економіки

знань, конкурентоздатної держави з потужним інтелектуальним потенціалом, поважного партнера на світових ринках.

Теоретичне та практичне значення дисертації. По-перше, фактичний матеріал та теоретичні висновки даної роботи можуть бути використані у подальшій розробці проблем розвитку інформаційного суспільства в Україні, у створенні національної моделі розвитку інформаційного суспільства. По-друге, окремі положення дослідження можуть підсилити частини загальнодержавних програм та стратегій розвитку в розділах інноваційної політики, ринку високих технологій, модернізації національної інфраструктури, інформатизації суспільних процесів, інвестиційної політики тощо. Якісна класифікація комплексної джерельної бази з проблематики інформаційного суспільства може стати допоміжним матеріалом при викладанні курсу “Інформаційне право”, а також спецкурсів із проблем політичної ідеології. Основні положення та результати дисертаційного дослідження можуть послугувати інформаційною базою у процесі роботи над прийняттям Інформаційного кодексу України.

Апробація результатів дисертаційного дослідження. Результати дослідження у частині стратегічного розвитку інформаційного суспільства в Україні апробовані автором на Форумі “Громадський сектор – ЗА!” (Київ, 2003 р.), у рамках проведення I стадії Всесвітнього Самміту з питань інформаційного суспільства (Женева, 2003 р.), а також на Міжнародній конференції “Розвиток Інформаційного Суспільства: від стратегії до дій” (регіональна конференція Global Knowledge Partnership країн Східної Європи та Центральної Азії (Київ, 2004 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійною науковою розробкою здобувача. Результати роботи реалізовано у 6 публікаціях, 4 із яких опубліковані в наукових фахових виданнях, затверджених ВАК України. В них відображено основні положення дисертації, проміжні результати дослідження та висновки щодо вирішення досліджуваних у роботі проблем.

Структура дисертації. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Перший розділ складається із чотирьох підрозділів, другий – з трьох, третій – з двох. Загальний обсяг дисертації становить 234 сторінки. Список використаних джерел включає 223 найменування, з них 83 – іноземними мовами.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** визначено і обґрунтовано актуальність теми дослідження, мету і завдання, об’єкт, предмет, методи, наукову новизну, теоретичне та практичне значення дисертації, здійснено історичний екскурс до питання розвитку інформаційного суспільства, класичних політичних ідеологій. Подаються відомості про апробацію роботи.

Перший розділ “Інформаційне суспільство. Інформаціоналізм як метаідеологія суспільних трансформацій” складається із чотирьох підрозділів.

У першому підрозділі *“Теорії інформаційного суспільства в контексті забезпечення політичних процесів”* дисертант здійснив аналіз теорій інформаційного суспільства, на основі класифікації Френка Уебстера. Оскільки літературні джерела є основою для будь-якого наукового дослідження, автором були опрацьовані численні праці та розвідки з даної проблематики. Цей етап роботи надав можливість здійснити аналіз походження терміна “інформаційне суспільство” та його авторства. Усі визначення та підходи автор систематизував за п’ятьма критеріями, а саме: визначеннями інформаційного суспільства, які наводить Френк Уебстер у праці “Теорії інформаційного суспільства”. Отож, узагальнюючий аналіз дозволив класифікувати інформаційне суспільство за технологічним, економічним, пов’язаним зі сферою зайнятості, просторовим та культурним критеріями.

Вважаючи поняття інформаційного суспільства відмінним, а точніше, похідним від терміну “постіндустріальне суспільство” (оскільки історично концепція інформаційного суспільства розкрила нову, принципово важливу рису постіндустріального суспільства та збагатила його розуміння, відкривши властивості інформації та її зростаючу роль у житті суспільства), автор дисертаційного дослідження робить висновок, що вперше характерні ознаки постіндустріального суспільства виділив саме Д. Белл у книзі “Прихід постіндустріального суспільства. Досвід соціального прогнозування”, виданій у 1973 р. Він дещо пізніше звернувся саме до обґрунтування поняття “інформаційне суспільство”, яке, за його словами, є новою назвою для постіндустріального суспільства, що підкреслює не його становище у послідовності ступенів суспільного розвитку (після індустріального суспільства), а основу визначення його соціальної структури – інформацію. Подальший хід історичного дослідження свідчить про те, що сучасники та послідовники Д. Белла обґрунтовували різноманіття понять; наприклад, Дж. Ліхтхайм писав про постбуржуазне суспільство, Р. Дарендорф – посткапіталістичне, А. Етціоні – постмодерністське, К. Боулдінг – постцивілізаційне, Г. Кан – постекономічне, С. Алстром – постпротестантське, Р. Сейденберг – постісторичне, Р. Барнет вніс у цей калейдоскоп прагматичну нотку, пропонуючи термін “постнафтове суспільство”. Відтак, більшість цих епітетів ототожнюються з поняттям “постіндустріальне суспільство”, що було популяризоване Д. Беллом.

Основним висновком цієї частини дисертаційної роботи є твердження, що саме інформаційне суспільство уособлює інформаційно-технологічні зміни нового тисячоліття і являє собою сутнісну характеристику сучасного життя людства.

У другому підрозділі *“Поняття і значення інформації, знань та інформаційно-комунікаційних технологій в умовах розвитку інформаційного суспільства”* автор акцентує увагу на трьох основоположних ресурсах інформаційного устрою – інформації, знаннях та інформаційно-комунікаційних технологіях. Важливою є як теоретична, так і практична площина такого розгляду, оскільки раціональне поєднання інформації, знань та інформаційно-комунікаційних технологій справляє вагомий вплив на вирішення нагальних проблем людства, а також має безпосередній зв’язок з проблематикою “цифрового розподілу” (англ. digital divide).

1. Інформація адекватно відтворює явища і закони зовнішнього світу, духовну діяльність людства, створює можливості передбачення і перетворення дійсності в інтересах міжнародної спільноти. Інформація перетворилась на глобальну цінність, тобто має міжнародний характер; інформація також виступає складовим компонентом інших життєво важливих глобальних явищ. Відтак інформаційний фактор здійснив у житті цивілізації за ХХ століття найбільш глибокі зміни за всю її історію: він об'єднав світ в єдину систему, яка функціонує у режимі реального часу. Ще Д. Белл поклав інформаційний фактор в основу своєї концепції “постіндустріального суспільства”, у якому він вбачав економічний прорив на шляхах переходу від виробництва товарів до виробництва інформаційних послуг.

2. Проблематика розвитку інформаційного суспільства прямо пов'язана з інтелектуалізацією праці, наданням найвищого пріоритету процесам продукування нових знань, які обумовлюють соціально-економічний прогрес. За словами автора, сьогодні недостатньо пов'язувати розвиток інформаційного суспільства тільки з вирішенням проблем передачі, доступу, обробки і зберігання інформації чи інформаційних продуктів. За даними Світового банку, у більшості країн ОЕСР (Організація Економічного Розвитку та Співробітництва) протягом останніх п'ятнадцяти років зростання доданої вартості у галузях, що ґрунтуються на знаннях, у середньому становило 3%, що стабільно перевищувало темпи загального економічного зростання, які не піднімалися вище 2,3%.

3. В сучасних умовах розвитку інформаційно-комунікаційні технології – це не просто технічна інфраструктура, пов'язана, наприклад, з комп'ютеризацією чи телефонізацією, а глобальний інструмент перерозподілу ідей, капіталу та праці, який визначає парадигму розвитку глобалізованого світу. Саме завдяки інформаційно-комунікаційним технологіям стали можливими широке розповсюдження ідей науково-технічної революції, новітніх технологій, вільний рух фінансового капіталу та різке зростання “гуманітарного капіталу”. Тому для країн, що розвиваються, та країн з перехідними економіками найширше запровадження інформаційно-комунікаційних технологій є найнеобхіднішим.

Симбіоз трьох факторів – інформації, знань та інформаційно-комунікаційних технологій визначає сьогодні існування глобальної моделі розвитку, а саме: “Інформаційно-комунікаційні технології задля розвитку”. Цю модель асоціюють з практичним використанням ресурсів інформаційного суспільства для вирішення практичних проблем держав, регіонів, міст, громадян.

Третій підрозділ “*Перехід від індустріального до інформаційного устрою. Формування інформаційної свідомості*” присвячений аналізу інформаційної свідомості як підґрунтя розвитку переходу всього суспільства до життєдіяльності в умовах інформаційного устрою. Автор детально розглядає поняття електронної готовності та електронного залучення як складових компонентів інформаційної свідомості. В дослідженні зроблено акцент на важливості практичного розвитку інформаційного суспільства на основі першочергового формування інформаційної свідомості. У багатьох країнах світу розвиток інформаційного суспільства має хаотичний (фрагментарний) характер. Іншими словами, відбувається лише інформатизація окремих галузей чи процесів, проте більшість населення продовжує існувати в умовах індустріального устрою. Формування інформаційної свідомості – це фундаментальна передумова для використання інформаційно-комунікаційних технологій в житті кожного громадянина, покращення загального добробуту. Відтак, необхідно усвідомити, що зусиль однієї сторони у процесі побудови інформаційного суспільства – недостатньо. У державі необхідне створення балансу між суспільними потребами та можливостями консолідованого партнерства держави, бізнесу та громадських організацій.

У четвертому підрозділі “*Інформаціоналізм як метаідеологія процесу становлення і вдосконалення інформаційного суспільства*” розглядаються питання ідеології суспільства нового типу. Жодне суспільство не існувало і не може існувати без чіткого уявлення про себе і, одночасно, без оцінки себе у своєму уявленні. Саме таке уявлення, таку інтерпретацію, як правило, називають ідеологією. Хоча загальний наголос дослідження стверджує, що класичні західні політичні ідеології як, наприклад, лібералізм, консерватизм, соціалізм і т.д. (які сформувалися і функціонували протягом ХІХ–ХХ ст.) не спроможні адекватно тлумачити і ефективно впливати на розвиток інформаційного суспільства, проте автор не заперечує їхнього існування (у руслі постіндустріальних концепцій “кінця ідеології”), а пропонує якісно новий підхід до розуміння ідеології як суспільного явища зі смислоутворюючою функцією. Тобто, впровадження поняття метаідеології інформаціоналізму не заперечує традиційного, усталеного розуміння політичних ідеологій, а пропонує одночасно розглядати ідеологічні феномени *партикулярно* і *холістично*: не відкидаючи конвенційного підходу до ідеологій, що виходить з їхньої розбіжності та суперечності (партикуляристичний підхід), тлумачити їх як реальну цілісність (холістичний підхід).

Політичні ідеології є *динамічними*, оскільки перебувають у невинному розвитку. Дослідження ідентичності тієї чи іншої політичної ідеології, на думку більшості сучасних дослідників, переконує, що продуктивніше розглядати кожну з ідеологій як певну систему (чи ідеологічну родину, за визначенням Майкла Фрідена). Ідеології можна вважати за *конкретні конфігурації політичних концептів*. Вони намагаються *надати незаперечності* по суті заперечуваному й невизначеному значенню цих концептів; невизначеному, бо ці концепти містять цінності, щодо яких у принципі неможливо досягти згоди, і немає жодного логічного способу переконливо визначити сутність будь-якого політичного концепту. Всім ідеологіям властива така риса, як намагання надати незаперечності та легітимізувати певне конкретне значення або обмежену низку значень кожного політичного концепту, які вони використовують. Утворена внаслідок цього морфологічна конфігурація приписує значення певній ідеологічній родині – значення, яким надають вирішальної підтримки просторові й часові контексти, у межах яких відбувається упорядкування та визначення пріоритетності наявних концептів. Моделі, сформовані ідеологіями, – це структури, що складаються з *ключових, суміжних і периферійних* концептів. Сформовані таким чином серцевини не є статичними або визначеними наперед, а можуть лише відображати реальне лінгвістичне використання певних термінів у конкретних суспільствах і змінюватися з плином часу. Не є вони ні суттєвими, ні ос-

новоположними; вони пов'язані зі структурною позицією, що посідає центральне місце в панівних дискурсах. Але вони надають тривалості певній ідеологічній родині. Таким чином, політичні ідеології створюють певні системи, які в інформаційному суспільстві можна досліджувати і описати за допомогою метаідеології. Описуючи модель метаідеології інформаціоналізму, автор дослідження застосував три найважливіші виміри ідеології як суспільного явища: *ціннісний, епістемологічний та соціологічний*, а також розглянув функціональний бік через розкриття *дескриптивної, інтерпретативної, ціннісної та мобілізуючої* функцій ідеології.

Розглянувши через концептуальний підхід традиційні західні політичні ідеології – лібералізм, консерватизм, соціалізм і націоналізм, а також альтернативні ідеологічні системи сучасності, такі як комунітаризм, ліберталізм, фемінізм та екологізм, дисертант дійшов висновку, що ці системи цінностей, завдяки визначальному, ключовому концепту інформаційного суспільства, яким є інформація, досягають *комплементарності*, що дозволяє значно ширше і повніше досягнути універсусу нового суспільства у ситуації відсутності необхідної моделі суспільного розвитку та його орієнтирів, а також подолати “частковість” у тлумаченні суспільного розвитку, яку пропонують класичні політичні ідеології. Автор приходиться до висновку, що в інформаційному суспільстві *інформаціоналізм* визначає та упорядковує (у суспільному контексті загалом) кожну конкретну конфігурацію політичних концептів, в основному взаємодіючи та впливаючи на ключові концепти тієї чи іншої системи цінностей. Інформація, завдяки своїй підставовій плюралістичності, знімає негативні аспекти “асиметричності” політичних ідеологій (яка повертає нас до суперечностей та конфронтації між ними), утверджуючи *діалог систем політичних ідеологій* у суспільстві.

На рівні практичної політики та практик функціонування політичних систем, легітимності яким у сучасному світі надає демократія як незаперечний концепт, такий підхід можна розглядати як основу для політичного консенсусу суспільних еліт.

Другий розділ “Особливості функціонування інформаційного суспільства в західному світі” складається з трьох підрозділів і є дослідженням сучасних тенденцій розвитку інформаційного суспільства у розвинутих демократіях Європи. У цій частині дослідження ретельно проаналізовано базові компоненти розвитку інформаційного суспільства, а саме – політичний та соціально-економічний; проведено огляд світових індексів та моделей інформаційного суспільства, а також на основі стратегічного та інституційного забезпечення зображено загальну картину розвитку інформаційного суспільства в окремих країнах Європи як на основі визначеної метаідеології, так і з урахуванням систем розвитку країн.

У першому підрозділі *“Політична та соціально-економічна складові інформаційного суспільства”* автор доводить, що процес формування інформаційного суспільства повинен виходити з наявності трьох фундаментальних складових – політичної, економічної та соціальної.

Важливим є акцент дисертанта на тому факті, що інформаційне суспільство може розвиватись лише частково у так званих “напівдемократіях” – країнах, де прогресують явища бюрократії, корупції, олігархії, маніпулювання суспільною свідомістю, а також інші антидемократичні процеси, що гальмують розвиток громадянського суспільства. Отже, важливе місце у дослідженні автор відводить проблематиці формування інформаційної демократії, а також електронного уряду як дієвої платформи, на основі якої здійснюється взаємодія державних органів між собою, з громадянами і організаціями на принципах рівності, диспозитивності, відкритості та прозорості. В соціально-економічному контексті автор аналізує окремі положення “Плану дій” ВСІС як таких, що відповідають сучасним перетворенням у різних сферах суспільного життя. Серед них автор виділяє найбільш суттєві: створення інформаційної інфраструктури, забезпечення універсального доступу до інформаційних та знанневих ресурсів для всіх громадян, нарощування потенціалу громадян шляхом розвитку їх навичок та підвищення комп'ютерної грамотності, забезпечення довіри та безпеки в процесі розвитку інформаційного суспільства.

У другому підрозділі *“Світові індекси та моделі розвитку інформаційного суспільства”* автор розглядає специфіку трьох систем індикаторів – Індикатор технологічної оснащеності, Індикатор прозорості комунікації та Індикатор стану інформаційного суспільства, на основі яких у міжнародній практиці визначають рівень розвитку інформаційного суспільства. Дисертант детально зупиняється на Індикаторі стану інформаційного суспільства, або ж “Індексі Інформаційного Суспільства” – системі, яка фактично встановлює стандарт, за яким вимірюються можливості використання інформації та інформаційних технологій у будь-якій державі світу на основі 23 показників.

Далі автор проводить дослідження світових моделей розвитку інформаційного суспільства – західної та азійської, в межах яких існують й інші моделі. Відтак основну увагу автор концентрує саме на європейській моделі, характерними рисами якої виступають варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, котрі обумовлені новою європейською геополітикою, становленням знанневої економіки, множиною можливостей постіндустріального розвитку. Це дозволяє зрозуміти стратегічну політику Європи щодо постіндустріального розвитку на основі офіційних документів Європейського Союзу, серед яких: резолюції, директиви, декларації, стратегії та ініціативи, а також базова програма „Електронна Європа”.

У третьому підрозділі *“Інституціональний розвиток і ціннісна основа інформаційного суспільства в умовах розвинених демократій”* автор розглядає особливості розвитку інформаційного суспільства у Фінляндії, Норвегії, Швеції, Австрії, Ірландії, Італії Німеччині, Франції, Великобританії, а також в окремих країнах – нових членах Європейського Союзу: Угорщині, Польщі, Чехії, Естонії, Литві та Латвії на основі п'яти основоположних принципів: 1) політична воля з боку представників державної влади; 2) консолідація ресурсів суспільних секторів та їх концентрація на вирішенні спільних цілей; 3) створення належного законодавчого середовища; 4) створення умов для інституційного забезпечення; 5) розвиток програм та проектів у всіх сферах життєдіяльності громадян.

У третьому розділі “**Національна стратегія інформаційного суспільства як фундаментальна передумова його формування в Україні**”, який складається з двох підрозділів, досліджується сучасний стан та перспективи розвитку інформаційного суспільства як постіндустріального устрою на основі стратегічного та інституційного забезпечення.

У першому підрозділі “*Сучасний стан та шляхи утвердження інформаційного суспільства України*” охоплено ключові аспекти практичного стану справ розвитку інформаційного суспільства. Автор розпочинає дослідження з показників Індексу електронної готовності, який визначає місце нашої країни у світі за ступенем готовності до життєдіяльності в умовах інформаційного суспільства. Показники цього аналізу дозволяють зрозуміти те, як сучасні технології впливають на конкурентоздатність 102 держав світу. Результати індексу також відіграють важливу стратегічну роль для кожної країни, оскільки наочно демонструють ті ділянки, над якими потрібно особливо попрацювати, аби підвищити рівень конкурентоспроможності. Ці показники, які вираховуються на основі множини критеріїв, є вкрай невтішними для України. Отже, автор вважає за необхідне дослідити причини такого стану речей і на основі методів узагальнення виводить великий ряд бар’єрів, що стоять на заваді повноцінного переходу нашої держави до інформаційного суспільства. Окремі з них – недостатність у державі фінансових і кадрових ресурсів, неефективність державних програм щодо збереження та розвитку людського капіталу, високі ризики інноваційної діяльності у сфері створення та використання інформаційно-комунікаційних технологій, несприятливий інвестиційний клімат, інертність державної політики, спрямованої на підтримку динамічного та всеохоплюючого розвитку національного сегменту мережі Інтернет.

Виходом із такої ситуації, на думку автора, є насамперед максимальне використання потенціалу держави в інформаційно-технологічній сфері, а саме: позитивних темпів зростання основних параметрів сфери інформаційно-комунікаційних технологій, включаючи експорт інформаційно-технологічних послуг, телефонний зв’язок, мобільний зв’язок, Інтернет, програмне забезпечення тощо. Не менш важливим є використання кадрового ресурсу держави, а також історичних традицій та досягнень потужної наукової школи. Щорічно в Україні вищі навчальні заклади випускають 50 тисяч спеціалістів у сфері інформаційних технологій (включаючи математиків). Україна посідає четверту позицію у світі після США (194 тис.), Індії (145 тис.) та Росії (68 тис.) за кількістю сертифікованих програмістів (дані Міжнародного агентства Brain Bench). Більше того, в Україні є всі належні передумови для того, щоб пропонувати інтелектуальні послуги на світових ринках.

Наступними пріоритетними заходами автор називає орієнтацію сучасних реформ на інноваційну модель розвитку та розвиток знанневої економіки, а також посилення участі та ролі України у міжнародних проектах інформаційного суспільства і ґрунтовно аналізує особливості таких змін.

У другому підрозділі “*Стратегічне та інституційне забезпечення розвитку інформаційного суспільства України*” автор стверджує, що фундаментальною основою побудови інформаційного суспільства є програмне та інституційне забезпечення. Перехід суспільства від індустріального до інформаційного устрою повинен починатись із утвердження національної стратегії розвитку інформаційного суспільства та практичного виконання положень відповідного плану дій. Саме цими питаннями на високому державному рівні повинні займатись відповідні органи, форми та механізми створення яких розглянуті у цій частині дисертаційної роботи.

Автор розглядає стратегію розвитку інформаційного суспільства в якості центрального системного ядра соціальної та економічної політики, що дозволяє максимально скористатися перевагами інформаційного суспільства. Навпаки, відмова від стратегії динамічної розбудови інформаційного суспільства, на думку автора, призведе до консервації та посилення накопиченого кризового соціально-економічного потенціалу країни.

Ключовим моментом, за твердженням автора, є консолідований процес реалізації стратегії. Влітку 2003 року ініціатором такого процесу в Україні став Фонд “Інформаційне Суспільство України”. Автор дисертаційної роботи очолив Громадську робочу групу “Електронна Україна”, члени якої розробили проект “Національна Стратегія Розвитку Інформаційного Суспільства України”. Структура 2-ої версії проекту від 11 квітня 2004 року повністю охоплює проблематику сфери інформаційного суспільства і має передумови отримати статус закону України. Автор наголошує на тому, що наступним кроком у напрямку реалізації Стратегії має стати консолідована розробка “Плану Дій” за умови рівноправної та активної співпраці між представниками держави, приватного сектору та громадськості.

В контексті інституційного забезпечення автор розглядає специфіку діяльності національних органів та голів з питань розвитку інформаційного суспільства та моделі їхньої взаємодії на основі ґрунтовного аналізу міжнародної практики. Далі вказуються основні причини неспроможності органів виконавчої влади забезпечити належне формування інформаційного суспільства. На думку автора, на сучасному етапі в державі необхідна послідовна розбудова спеціальної інституційної системи у два етапи.

Таким чином, автор пропонує аргументований, з аналізом поточної ситуації в Україні, шлях розвитку інформаційного суспільства не як чергової декларативної концепції, а як невід’ємної частини загальнонаціонального розвитку та європейської інтеграції України.

ВИСНОВКИ

Реалізуючи поставлені дослідницькі завдання, автор дійшов до таких висновків:

1. У дослідженні узагальнено визначення, основні характеристики та універсальну мету інформаційного суспільства. Важливим на цьому етапі дисертаційного дослідження стало визначення основних відмінностей інформаційного устрою від індустріального, а також низки аналогічних термінів, що у різні часи пропонувалися західними політологами, соціологами, економістами та футурологами. Основоположним висновком є те, що

сьогодні концепція інформаційного суспільства – складова частина сучасного розвитку на основі досягнення глобального діалогу представників усіх суспільних секторів.

2. Ресурси інформаційного суспільства – інформація, знання та інформаційно-комунікаційні технології – найбільш вдало та цілісно характеризують його природу. Завдяки ґрунтовному аналізу кожного з них простежено зміни, які сталися протягом останніх років. Відтак сформувались нові поняття, процеси, взаємини, проблеми. В результаті індустріальний шлях вже не може бути пріоритетним для держави в сучасних умовах розвитку. В іншому випадку така держава опиниться осторонь глобальних процесів розвитку у наступні 10–15 років, стане відмежованою від решти світу. Саме цю загрозу включає в себе проблема цифрового розподілу. Тому альтернатива, на думку автора, існує не між індустріальним та інформаційним шляхом подальшого розвитку, а між розвитком інформаційного суспільства та цифровим розподілом.

3. В контексті аналізу переходу суспільства від життєдіяльності в індустріальній добі до існування в умовах інформаційної доби, результати дослідження свідчать про те, що фундаментальним компонентом є формування інформаційної свідомості. Автор ввів це поняття на основі поєднання двох вживаних у сучасній міжнародній практиці інформаційного суспільства термінів – “електронна готовність” та “електронне залучення”. Також поняття інформаційної свідомості є первинним у системі послідовності трансформаційного процесу, запропонованої автором.

4. Дослідження пропонує теоретичну модель інформаціоналізму як метаідеології розвитку інформаційного суспільства. В результаті практичного запровадження такої моделі, як свідчать результати дослідження, стає можливим налагодження консолідованого суспільного діалогу щодо побудови інформаційного суспільства в Україні. Метаідеологія інформаціоналізму дає можливість не лише якомога повніше описати та пояснити наявні процеси, а й диктує, в силу своїх стимулюючих якостей і мобілізаційної функції, певний метадискурс стратегії суспільного розвитку. У цьому процесі створення та впровадження адекватних соціально-економічних та політичних методів інтереси демократичних еліт, а також ідеологічні системи (в межах моделі метаідеології розвитку) стають комплементарними і взаємопов’язаними структурними елементами як їхній ідейно-політичний компроміс (закріплений на теоретичному рівні у рамках метаідеології інформаціоналізму). В інформаційному суспільстві інформаціоналізм визначає та упорядковує (у суспільному контексті загалом) кожен конкретну конфігурацію політичних концептів, в основному взаємодіючи та впливаючи на ключові концепти тієї чи іншої системи цінностей. Інформація завдяки своїй підставовій плюралістичності, знімає негативні аспекти “асиметричності” політичних ідеологій (яка повертає нас до суперечностей та конфронтації між ними), утверджуючи діалог систем політичних ідеологій у суспільстві. Саме в такий спосіб стає можливим не занедбати або не втратити жодну із суспільних цінностей (важливих для функціонування та розвитку суспільства). Саме таким чином стає реальною можливість не втратити жодну із суспільних цінностей, що є важливими для функціонування та розвитку суспільства. Саме так, на думку автора, ідеології стають взаємодоповнюючими, зберігаючи при цьому цілісність контексту існування суспільства, відповідним розумінням і поясненням головних, нагальних проблем його буття, цілей та стратегій. Такий підхід потрібно розглядати як фундамент політичного консенсусу суспільних еліт у площині практичної політики та фактичного функціонування політичних систем, правомочності яким в сучасному світі надає демократія.

5. Політична, соціальна та економічна складові концепції інформаційного суспільства відображають реальний вплив переваг суспільства нового типу на практично всі сфери життєдіяльності сучасної людини, а також дозволяють усвідомити, що концепція інформаційного суспільства є ефективною та сучасною альтернативою індустріальному типу розвитку. Інформаційна демократія, інформаційна інфраструктура, універсальний доступ до освітніх та інформаційних ресурсів – сучасні поняття, які комплексно підтверджують практичні переваги використання інформаційно-комунікаційних технологій задля розвитку.

6. Якісний аналіз світових індексів, моделей розвитку інформаційного суспільства та їх практичної реалізації дозволив оцінити відмінності між підходами оцінки та формування цієї концепції у різних частинах світу. На цій основі автор дослідив на чому ґрунтуються сьогоденні пріоритети світових лідерів у процесі формування інформаційного суспільства. Для країн, де такий процес перебуває на початку свого розвитку, важливим є формування моделі, а також якнайповніше використання міжнародного досвіду. У даному контексті беззаперечною є теза про те, що насамперед кожній країні слід виходити з власних реалій, можливостей та пріоритетів, а вже потім переймати досвід інших, адже не існує універсального методу для всіх, хоча проблеми на шляху побудови інформаційного суспільства є загалом ідентичними.

7. Практичний аналіз розвитку інформаційного суспільства в окремих західних демократіях на основі стратегічного та інституційного забезпечення дав можливість зрозуміти велике значення прояву політичної волі правлячої еліти окремих держав щодо побудови інформаційного суспільства. Міжнародний досвід переконливо свідчить, що:

- у процесі побудови інформаційного суспільства беруть участь усі зацікавлені сторони;
- працюючи над спільною ідеєю, кожен учасник процесу розуміє значення власного внеску у суспільне благо, покращення благоустрою держави;
- формується суспільне усвідомлення пріоритетності спільної справи, її короткострокові та довгострокові перспективи як для розвитку держави, так і для вирішення глобальних проблем;
- процес побудови інформаційного суспільства на принципах рівності, прозорості, диспозитивності, взаєморозуміння та конструктивної співпраці поступово перетворюється у національну ідею, чинник, здатний об’єднати всіх свідомих громадян, навіть представників різних поглядів, орієнтацій, партій, рухів тощо.

8. Затвердження національної стратегії розвитку інформаційного суспільства та реалізація положень її плану дій, а також здійснення поетапного інституційного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні повинні

стати ключовими напрямками державної політики на шляху переходу українського суспільства до життєдіяльності в умовах інформаційного устрою, використання інформаційно-комунікаційних технологій у всіх сферах життя, а також подолання проблеми цифрового розподілу.

Зважаючи на розвиток глобальних процесів останнього десятиліття, внутрішні реалії соціально-економічного розвитку України, а також її міжнародні позиції та пріоритети, автор вважає шлях побудови інформаційного суспільства найбільш оптимальним для зміни стратегічних орієнтирів державної політики на інформаційний тип розвитку, підвищення рівня добробуту громадян, покращення показників конкурентоздатності держави, прискорення інтеграції України у європейське та світове співтовариство.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Колодюк А.В. Теоретичне обґрунтування поняття та виникнення інформаційного суспільства // Борисфен. – 2004. – № 11. – С. 18-19.
2. Колодюк А.В. Цифровий розподіл – нова форма соціального розмежування в умовах глобалізації // Вісник Державної академії керівних кадрів культури і мистецтва. – 2004. – № 4. – С. 124-129.
3. Колодюк А.В. Проблематика переходу до інформаційного суспільства // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6(9). – С. 129-137.
4. Колодюк А.В. Розробка національних стратегій інформаційного розвитку – пріоритет сучасності // Нова парадигма. – Випуск 38. – К., 2004. – С. 166-172.
5. Колодюк А.В. Время действий – пришло // Телеком. Коммуникации и сети. – 2004. – № 4. – С. 22-25.
6. Колодюк А.В. Национальные стратегии информационного общества: преимущества и условия реализации в Украине // Информационное общество. – 2004. – № 2. – С. 25-29.

АНОТАЦІЯ

Колодюк А.В. Інформаційне суспільство: сучасний стан та перспективи розвитку в Україні. – Рукопис (234 стор.).

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.03. – політична культура та ідеологія. Інститут держави і права ім. В.М. Корецького, Київ, 2005.

Дисертація є комплексним дослідженням складного процесу переходу сучасного суспільства від індустріального до інформаційного устрою.

У роботі дається аналіз таких важливих питань, як теоретичні та методологічні засади розвитку інформаційного суспільства, модель інформаціоналізму як метаідеології розвитку інформаційного суспільства, розглядаються існуючі світові стратегії розвитку інформаційного суспільства, досліджуються світові індекси та моделі інформаційного суспільства та розкриваються особливості його розвитку у західних демократіях, визначаються основні пріоритети щодо розвитку інформаційного суспільства в Україні, досліджується його сучасний стан та перспективи розвитку. Робота розкриває основний зміст інформаційного суспільства в сучасних умовах розвитку, а також досліджується модель інформаціоналізму як метаідеології розвитку інформаційного суспільства.

Обґрунтовано поняття інформаційної свідомості як фундаментальної основи переходу суспільства до життєдіяльності в умовах інформаційного устрою.

На основі проведеного дослідження автор доводить необхідність стратегічного та поетапного інституційного забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні.

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційна свідомість, індустріальний та інформаційний устрій, інформація, знання, інформаційно-комунікаційні технології, інформаціоналізм як метаідеологія розвитку інформаційного суспільства, індекси та моделі інформаційного суспільства, стратегічне та інституційне забезпечення інформаційного суспільства, цифровий розподіл.

АННОТАЦИЯ

Колодюк А.В. Развитие информационного общества: современное состояние и перспективы в Украине. – Рукопись (234 стр.).

Диссертация на получение научной степени кандидата политических наук по специальности 23.00.03 – политическая культура и идеология. – Институт государства и права им. В.М. Корецкого НАН Украины, Киев, 2005.

Диссертация является комплексным исследованием сложного процесса перехода современного общества от индустриального к информационному строю.

В работе дается анализ таких важных вопросов, как теоретические и методологические основы развития информационного общества, модель информационализма как метаидеологии развития информационного общества, рассматриваются существующие мировые стратегии развития информационного общества, исследуются мировые индексы и модели информационного общества и раскрываются особенности его развития в западных демократиях, определяются основные приоритеты относительно развития информационного общества в Украине, исследуется его современное состояние и перспективы развития. На базе исследования информационного общества предложены модели механизмов его развития: формирования информационного сознания; общественного осознания значения информации, знаний и информационных коммуникативных технологий в качестве основных ресурсов информационного строя; институционального обеспечения формирования информационного общества; вычленения политической и социально-экономической составляющих информационного общества.

Работа раскрывает основное содержание информационного общества в современных условиях развития, а также исследуется модель информационализма как метаидеологии развития информационного общества. Обосновано понятие информационного сознания, как фундаментальной основы перехода общества к жизнедеятельности в условиях информационного строя.

На основе проведенного исследования автор доказывает необходимость стратегического и поэтапного институционального обеспечения развития информационного общества в Украине, что позволит выявить ее реальные возможности как страны информационного статуса, европейской экономики знаний, конкурентного государства с мощным интеллектуальным потенциалом, серьезного партнера на мировых рынках.

Ключевые слова: информационное общество, информационное сознание, индустриальный и информационный строй, информация, знания, информационно-коммуникационные технологии, информационализм как метаидеология развития информационно общества, индексы и модели информационного общества, стратегическое та институциональное обеспечение информационного общества, цифровой разрыв.

ANNOTATION

A.V Kolodyuk. Information society: present state and prospects and prospects of development in Ukraine. – Manuscript (234 p.).

The dissertation on competition of a scientific degree of the candidate of political sciences on a speciality 23.00.03 – political culture and ideology. – Institute of State and Law by Korytsky National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, 2005.

The dissertation is a complex research of the complicated process of the modern society transition from the industrial to the information order.

The following focal notions are analyzed in the dissertation: theoretical and methodological bases of the information society development, the model of informationalism as a metaideology of the information society development, e-strategies. World indexes and models of the information society are researched and the peculiarities of its development in the western democracies are revealed. The present state and key priorities of the information society development in Ukraine are researched. The dissertation reveals the comprehension of the information society in contemporary conditions and researches the model of informationalism as the metaideology of the information society development

The notion of information awareness as the fundamental basis of society's transition to the existence under the condition of information order is being grounded

On the basis of the conducted research the author has proved the ultimate importance of the strategic and phased institutional support of the information society in Ukraine.

Key notes: the information society, the information awareness, industrial and information order, information, knowledge, information-communication technologies, the informationalism as a metaideology of the information society development, indexes and models of the information society, strategic and institutional support of the information society, digital divide.